

باسمه تعالی

تعهدنامه اصالت اثر

اینجانب راضیه جهان آرای متعهد می شوم که مطالب مندرج در این پایان نامه / رساله حاصل کار پژوهشی اینجانب است و دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این پژوهش از آنها استفاده شده است، مطابق مقررات ارجاع و در فهرست منابع و مأخذ ذکر گردیده است. این پایان نامه / رساله قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است. در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادر شده توسط دانشگاه از اعتبار ساقط خواهد شد.

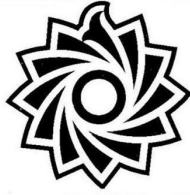
کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به دانشگاه تربیت مدرس شهید رجایی¹ می باشد.

راضیه جهان آرای

امضا

1- آدرس: تهران - لویزان - کدپستی 16788 - صندوق پستی 163-16785 - تلفن 9-22970060 (داخلی 2347) - نمابر 22970011
- پست الکترونیکی sru@sru.ac.ir

دانشگاه تربیت مدرس

دانشکده علوم پایه

اثر بی نظمی گاف در رسانندگی الکتریکی گرافن

نگارش

راضیه جهان آرای

استاد راهنما: دکتر ایوب اسماعیل پور

استاد مشاور: دکتر مهدی سعادت

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته فیزیک حالت جامد

آبان 1391

دانشگاه سیر شهید رجایی

شماره: ۲۲۸۷/۱۴
تاریخ: ۹۲/۴/۱۷
پیوست:

صور تجلیسه دفاع پایان نامه تحصیلی دوره کارشناسی ارشد

با تأییدات خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولی عصر (عج) جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد خانم راضیه جهان آرای رشته فیزیک حالت جامد تحت عنوان اثر بی نظمی گراف در رسانندگی الکتریکی گرافین، که در تاریخ: ۹۲/۸/۱۶ با حضور هیأت محترم داوران در دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی برگزار گردید و نتیجه به شرح زیر می باشد.

قبول (بدرجه عالی) امتیاز: ۱۹/۲۰ دفاع مجدد مردود

۱- عالی (۱۹-۲۰)

۲- بسیار خوب (۱۸-۱۸/۹۹)

۳- خوب (۱۶-۱۷/۹۹)

۴- قابل قبول (۱۴-۱۵/۹۹)

۵- غیر قابل قبول (کمتر از ۱۴)

امضاء	نام و نام خانوادگی	مرتبه علمی	امضاء
	دکتر ایوب اسماعیل پور	استادیار	
	دکتر مهدی ستادت	استادیار	
	دکتر رویا مجیدی	استادیار	
	دکتر غلامرضا جعفری	استادیار	
	دکتر جاوید ضمیرانوری	استادیار	

دکتر ایوب اسماعیل پور

رئیس دانشکده علوم پایه

به پاس قلب های بزرگشان

به پاس ایثار و از خود گذشتگی شان

به پاس دعاهای خیرشان که بدرقه راهم بود

به پاس محبت های بی دریغشان که هرگز فروکش نمی کند

این مجموعه تقدیم به:

حامیان همیشگی ام ، پدر و مادر عزیزم

مایه دلگرمی من ، همسرم

سپاس بی کران پروردگار یکتا را که هستی مان بخشید و به طریق علم و دانش رهنمونمان شد و به همنشینی رهروان علم و دانش مفتخرمان نمود و خوشه چینی از علم و معرفت را روزیمان ساخت.

از استاد گرامی جناب آقای دکتر ایوب اسماعیل پور که با حسن خلق و سعه صدر مرا از دانش، تجربه و راهنمایی های ارزنده خویش بهره مند ساخته اند.

از استاد فرزانه و دلسوز جناب آقای دکتر مهدی سعادت که زحمت مشاوره پایان نامه مرا متقبل شدند.

بینهایت سپاسگزارم

چکیده:

عبور الکترون و رسانندگی ابرشبکه ی گرافن را می توان به روش ماتریس گذار بررسی کرد. ابر شبکه گرافن شامل سد و چاههای پشت سر هم است.

گرافن بر خلاف رساناهای دیگر، بین باندهای هدایت و ظرفیتش فاصله ندارد. چنین فاصله ای برای کاربردهای الکترونیکی ضروری است. زیرا به ماده اجازه می دهد جریان الکترون ها را قطع و وصل کند. یکی از مشکلات وسایلی که با گرافن ساخته می شوند، وجود مینیمم رسانندگی در ولتاژ صفر است. یک راه برطرف کردن این مشکل ایجاد گاف در طیف گرافن است.

هدف از پژوهش حاضر، بررسی رسانندگی الکتریکی ابرشبکه ی گرافن با حضور بی نظمی در گاف انرژی است. تأثیر این بی نظمی روی احتمال عبور الکترون برای سیستم های با اندازه های متفاوت مورد بررسی قرار گرفته است. یافته های این پژوهش نشان می دهد که در یک ابرشبکه ی بی نظم گرافن زمانی که اندازه ی سیستم خیلی بزرگ شود رسانندگی از بین می رود. بجز در شرایطی خاص که در آن طول موج ذره ی ورودی با اندازه ی پهنای چاه ها برابر است. که در این مورد رسانش سیستم مقداری محدود خواهد داشت. همچنین نشان دادیم که با افزایش شدت بی نظمی رسانندگی کاهش می یابد.

واژه های کلیدی: گرافن، گاف انرژی، ابرشبکه، بی نظمی

فهرست مطالب

فصل اول: مقدمه‌ای بر گرافن و خصوصیات آن

- 1-1 مقدمه..... 2
- 2-1 کربن و آلوتروپ‌های آن..... 3
- 3-1 گرافیت..... 5
- 4-1 گرافن..... 7
- 1-4-1 ناپایداری بلور دوبعدی..... 8
- 2-4-1 ساخت گرافن..... 9
- 3-4-1 فرمیون بالستیک..... 11
- 4-4-1 کمینه رسانش..... 11
- 5-4-1 خواص الکترونیکی گرافن..... 12
- 6-4-1 تولید گرافن در حجم انبوه..... 13
- 7-4-1 تولید انبوه گرافن با ورقه ورقه کردن گرافیت..... 14
- 8-4-1 کاغذ ضد باکتری ساخته شده از گرافن..... 16
- 9-4-1 استفاده از گرافن به عنوان رابط الکتریکی..... 17
- 10-4-1 استفاده از گرافن در تولید ماهیچه‌ی مصنوعی..... 18
- 11-4-1 مواد گرافنی هیبریدی جدید برای استفاده در پیل‌های خورشیدی..... 19

فصل دوم: پارادوکس کلاین و تقریب تنگ بست در گرافن

- 1-2 مقدمه..... 22
- 2-2 پارادوکس کلاین در گرافن..... 23
- 3-2 فیزیک پارادوکس کلاین..... 24

30.....4-2 تقریب تنگ بست

34.....5-2 رابطه ی پاشندگی در گرافن

فصل سوم: ابرشبکه گرافن و تأثیر بی نظمی گاف انرژی بر رسانش

41.....1-3 مقدمه

42.....2-3 مدل

43.....3-3 محاسبه ضریب عبور برای یک سد

49.....4-3 ابرشبکه

52.....5-3 تأثیر گاف انرژی بر رسانش ابرشبکه ی گرافن

55.....6-3 نتایج عددی

62.....فصل چهارم: نتایج

پیوست ها

65.....الف - رابطه دیراک نسبیتی

67.....ب - ماتریس گذار

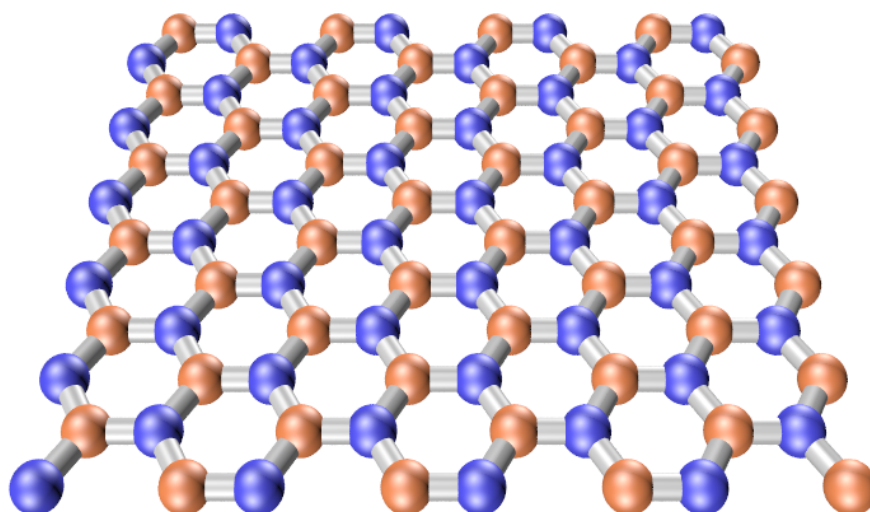
74.....منابع

فصل اول

آشنایی با گرافن

1-1 مقدمه

گرافن² به صفحه‌ی تک لایه‌ی تخت از اتم‌های کربن گفته می‌شود که در یک شبکه بلوری دو بعدی لانه زنبوری شکل، پکیده شده‌اند (شکل 1-1). گرافن همان صفحه‌های تشکیل دهنده‌ی ساختار گرافیت است. همچنین گرافن را می‌توان پایه‌ی ساختار فلورین و نانولوله‌ها دانست.

شکل 1-1 شکل ساختاری گرافن

با اینکه به صورت تجربی مدت کوتاهی است که این ساختار در آزمایشگاه به دست آمده است [8,7] ولی در تئوری سال‌هاست که در مورد آن مطالعه شده است [۳,۲,۱]. این مطالعات برای بررسی خواص مواد بر پایه‌ی کربن (مانند گرافیت، نانولوله‌های کربنی و...) به کار برده می‌شود. سال‌های بعد پژوهشگران به این نتیجه رسیدند که گرافن نمی‌تواند شبیه‌ساز خوبی برای نظریه‌ی کوانتومی نسبیتی و الکترودینامیک 2+1 بعدی، با انرژی‌های پایین‌تر در ماده چگال باشد [۶,۵,۴]. با این حال تصور بر آن بود که گرافن یک

² - Graphene

ماده مطالعاتی است [5] و نمی‌تواند به صورت آزاد در طبیعت وجود داشته باشد. رویداد بزرگ زمانی رخ داد که گرافن آزاد³ ساخته شد [۸،۷] و از نظر تجربی دیده شد که حامل‌های بار در گرافن به صورت فرمیون‌های دیراک بدون جرم رفتار می‌کنند [10،9]. از آن زمان توجه فیزیکدانان را به گرافن بیشتر جلب کرده است.

بخش بزرگی از پژوهش‌ها بر روی گرافن، بررسی خواص مکانیکی و الکترونیکی آن است. گرافن دارای ویژگی‌های غیر معمولی می‌باشد که برخی از آنها عبارتند از:

- اثر غیر معمول هال در گرافن [۴۶،۴۷].
  - تونل زنی غیر عادی که تونل زنی کلاین نامیده می‌شود.
  - تونل زنی در یک اتصال $n - p$ [۱۳،۱۴].
  - رابطه انتشاری انرژی - اندازه حرکت خطی [15].
- یکی از مهم‌ترین عواملی که بر خواص الکترونی گرافن تاثیر می‌گذارد، بی‌نظمی‌های ساختاری است [۱۶،۱۷]. بی‌نظمی ساختاری در گرافن می‌تواند افت و خیزهای دمایی آن نسبت به شبکه‌ی ایده‌آل، ناخالصی‌هایی از جنس اتم دیگر در شبکه، ناجایگاهی شبکه⁴، تهی‌گاهی شبکه⁵ و غیره می‌باشد. بسیاری از این بی‌نظمی‌های ساختاری همیشه در نمونه‌های تجربی وجود دارند. بنابراین در نظر گرفتن این بی‌نظمی‌ها در بررسی نتایج تجربی و همچنین در مهندسی حائز اهمیت است. جدا از تاثیر بی‌نظمی‌های ساختاری بر خواص الکترونی گرافن، برخی از محققان معتقدند که بی‌نظمی‌های ساختاری همچون افت و خیز دمایی بر پایداری چنین بلورهای دو بعدی ای موثراند [19]. از این رو این پژوهش به بررسی نمونه ای از بی‌نظمی و تاثیر آن بر خواص الکترونی گرافن می‌پردازد.

2-1 کربن⁶ و آلوتروپ‌های⁷ آن

کربن یک عنصر شیمیایی با نماد C و عدد اتمی 6 می‌باشد و به عنوان یک عنصر گروه 4 در جدول دوره ای، عنصری غیر فلزی است و چهار الکترون در لایه‌ی ظرفیت خود دارد. برای کربن 3 ایزوتوپ به

³ - Free-Standing Graphene

⁴ - Dislocation

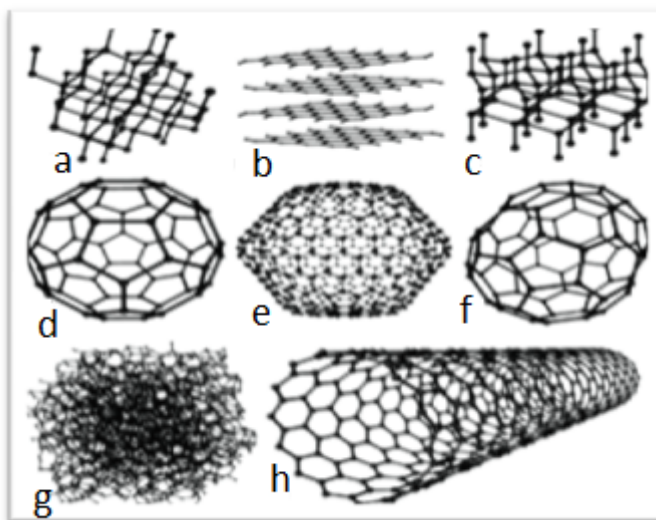
⁵ - Vacancy

⁶ - carbon

⁷ - Alotrope

طور طبیعی وجود دارد. C^{12} و C^{13} که موادی پایدار هستند و C^{14} رادیو اکتیوی با نیمه عمر در حدود 5730 سال می باشد. کربن اتمی، عنصر بسیار کم عمری می باشد، بنابراین کربن در ساختارهای چند- اتمی با شکل های مولکولی مختلف که آلوتروپ های کربن نامیده می شود، یافت می شود که پایدار می باشند.

اولین آلوتروپ های شناخته شده از کربن، الماس⁸، گرافیت⁹ و کربن بی شکل¹⁰ می باشد شکل (1-2). آلوتروپ های جدید کربن شامل فلورین ها¹¹، نانولوله های کربنی¹²، لانسدالیت¹³، کربن شیشه ای¹⁴ و ... می باشد [18]. دلیل تشکیل ساختارهای گوناگون کربن این است که اتم های کربن می توانند به چندین شکل گوناگون باندهای گنجایش را تشکیل دهند. این باندهای شیمیایی، اوربیتال های هیبریدی¹⁵ نامیده می شوند.

شکل 1-2 بعضی آلوتروپ های کربن: (a) الماس؛ (b) گرافیت؛ (c) لانسدالیت؛ (d-f) فولرین (C_{60}, C_{540}, C_{70})؛ (g) کربن بی شکل؛ (h) نانولوله کربنی

-
- ⁸ -Diamond
  - ⁹ - Graphite
  - ¹⁰ - Amorphous carbon
  - ¹¹ - Fullerenes
  - ¹² - Carbon nanotubes
  - ¹³ - Lonsdaleite
  - ¹⁴ - Glassy carbon
  - ¹⁵ - Hybridization Orbitals

3-1 گرافیت

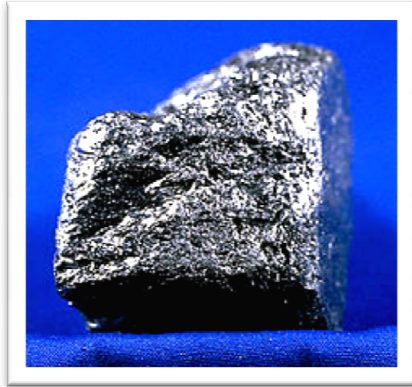
گرافیت یک آلوتروپ سه بعدی از کربن می‌باشد و توسط آبراهام گوتلب ورنر¹⁶ در سال 1789 در یونان باستان نامگذاری شده است. گرافیت یک شکل پایدار کربن تحت شرایط استاندارد می‌باشد، بنابراین از آن در ترموشیمی به عنوان حالت استاندارد برای تعریف گرمای تشکیل ترکیبات کربنی استفاده می‌شود. گرافیت یک ساختار صفحه‌ای - لایه‌ای دارد که در هر لایه اتم‌های کربن در شبکه‌های شش گوشه‌ای با فاصله 0/142 nm قرار گرفته‌اند و فاصله‌ی بین صفحه‌ها در حدود 0/335 nm می‌باشد.

خواص آکوستیکی و گرمایی گرافیت کاملاً ناهمسانگرد می‌باشد زیرا فونون‌ها در طول صفحه‌ها به سرعت گسترش می‌یابد اما از صفحه‌ای به صفحه‌ی دیگر به آرامی حرکت می‌کند. اتم‌های کربن در گرافیت با پیوند کووالانسی به هم متصلند و نمی‌توانند با کربن خارج از این لایه پیوند کووالانسی دهند بنابراین یک لایه‌ی گرافیت از طریق پیوند واندروالس (که پیوند ضعیفی است) به لایه‌های زیرین متصل است این خاصیت باعث می‌شود که لایه‌های گرافیت به راحتی روی هم بلغزند [19].

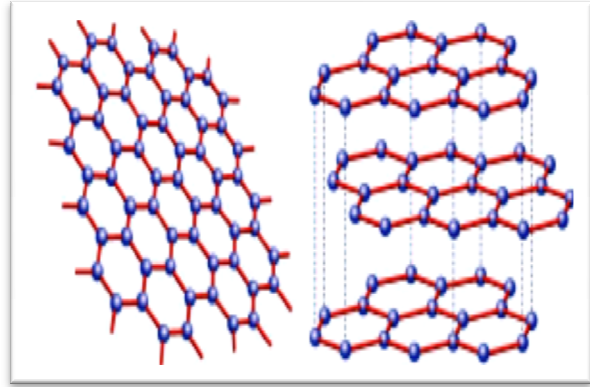
گرافیت الکتریسیته را می‌تواند به راحتی هدایت کند که ناشی از الکترون‌های لایه ظرفیت اتم‌های کربن موجود در لایه‌ها می‌باشد، زیرا این الکترون‌های ظرفیت به راحتی می‌توانند در طول لایه‌ها حرکت کرده و الکتریسیته را هدایت کنند. به هر حال الکتریسیته فقط توسط صفحه‌های لایه‌ها هدایت می‌شود و در شکل پودری الکتریسیته هدایت نمی‌شود.

گرافیت به عنوان روان‌کننده در صنعت مورد استفاده قرار می‌گیرد و همچنین به عنوان مغز مداد کاربرد دارد [20]. در گرافیت کربن دارای هیبریداسیون sp^2 است. بدین ترتیب زوایای پیوند 120 درجه است. هر اتم کربن با سه همسایه‌ی نزدیکش پیوند σ با طول 1/421 آنگستروم را تشکیل می‌دهند. چهارمین الکترون ظرفیت وابسته به اوربیتال $2P_z$ می‌باشد که این الکترون با الکترون $2P_z$ اتم همسایه پیوند ضعیف π را تشکیل می‌دهند.

¹⁶ - Abraham gottlob Werner

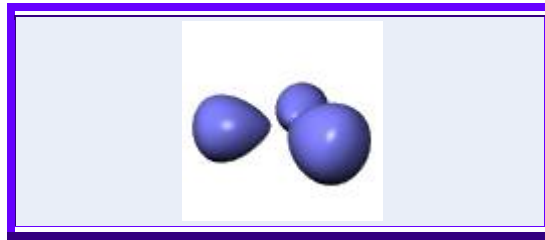

شکل 1-4 شکل ظاهری گرافیت

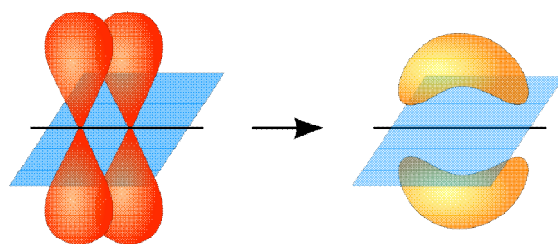
شکل 1-3 ساختار کریستالی گرافیت

توابع موجی سه اوربیتال هیبریدی sp^2 را می‌توان از ترکیب ریاضی توابع موجی یک اوربیتال s و دو اوربیتال p بدست آورد. یکی از سه اوربیتال p، در این عمل شرکت نمی‌کند.

شکل 1-5 اوربیتال هیبریدی sp^2

مطابق شکل (1-5) محورهای سه اوربیتال هیبریدی sp^2 در یک صفحه قرار دارند و به گونه‌ای به سه گوشه جهت گرفته‌اند که زوایای بین آنها 120° باشد. پیوند π گونه‌ای پیوند کووالانسی است که از اوربیتال‌های p شکل می‌گیرد، شکل (1-6). این پیوند معمولاً از پیوند سیگما سست‌تر است و از دیدگاه مکانیک کوانتوم این سستی در نتیجه همپوشانی کمتر دو اوربیتال شرکت‌کننده در پیوند بدلیل آرایش موازی اجزایشان است. الکترون‌های شرکت‌کننده در پیوند را الکترون‌های π گویند.

شکل 6-1 شکل‌گیری یک پیوند π از دو اوربیتال p .

پیوند σ نیرومندترین نوع پیوند کوالانسی است که از همپوشانی محوری اوربیتال‌های دو اتم، تشکیل می‌شود. از این رو، از همپوشانی دو اوربیتال s با یکدیگر، همپوشانی محوری اوربیتال s با اوربیتال‌های p ، اوربیتال s با اوربیتال هیبریدی، همپوشانی دو اوربیتال p با یکدیگر و یا از همپوشانی دو اوربیتال هیبریدی با یکدیگر حاصل می‌شوند.

4-1 گرافن:

یکی از آلوتروپ‌های دوبعدی کربن می‌باشد، که ساختار آن شامل ورقه‌های مسطح با ضخامت یک اتم است، که از اتم‌های کربن (که با یکدیگر هیبرید sp^2 دارند) تشکیل شده و به طور فشرده در یک شبکه کریستال لانه زنبوری (شش ضلعی منتظم) جمع شده‌اند. ساختار دوبعدی گرافن، در یک راستا نانو مقیاس بوده در نتیجه گرافن یک نانو ماده محسوب می‌شود.

در سال 2004 فیزیکدانان در دانشگاه منچستر برای اولین بار صفحه‌های گرافن منفرد را با استفاده از scotch tape (نوار چسب) جداسازی کردند.

اگر ورقه‌های گرافن روی یکدیگر انباشته شوند گرافیت را می‌سازند، البته باید 3000000 صفحه‌ی گرافن روی هم قرار بگیرند تا یک گرافیت با ضخامت 1mm ساخته شود.

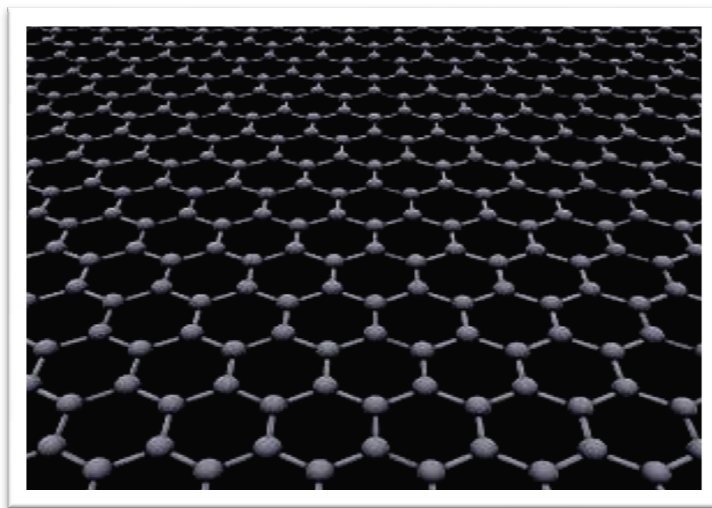
$$\text{ضخامت هر صفحه گرافن} = 0.335 \text{ nm}$$

$$1 \text{ mm} = 3 \times 10^6 \times 0.335 \text{ nm} = \text{گرافیت یک میلی متری}$$

گرافن نیمه فلزی بدون گاف انرژی است که ساختار نواری آن در منطقه بریلوئن مخروطی شکل است و نوار رسانش و ظرفیت آن فقط در یک نقطه به نام نقطه‌ی دیراک همدیگر را قطع می‌کنند. این لایه‌ی دو بعدی نه تنها پیوسته است بلکه یک بلور با کیفیت بالا است به طوری که حامل‌های بار می‌توانند بدون پراکندگی مسافتی حدود هزار برابر فاصله‌ی بین اتم را بپیمایند. به عبارتی تحریک پذیری حامل‌ها در این مواد بسیار بالاتر از بهترین فلز شناخته شده است.

گرافن خواص الکترونیکی، گرمایی و مکانیکی خوبی را داراست. در سال 2009 گرافن به عنوان یکی از محکم‌ترین مواد که تا حالا آزمایش شده ظاهر می‌شود. اندازه‌گیری‌ها نشان می‌دهد که گرافن مقاومت در برابر شکست 200 برابر بیش از فولاد را دارد [21].

شکل 1-7 گرافن

1-4-1 ناپایداری بلور دوبعدی

لاندائو¹⁷ و پایلز¹⁸ اولین کسانی بودند که نشان دادند بلور دوبعدی از نظر ترمودینامیکی پایدار نیست و نمی‌تواند وجود داشته باشد [22، 23]. تئوری آنها بر این پایه استوار بود که در دمای محدود در بلورهای کم بعدی (1 بعدی و 2 بعدی) جابجایی گرمایی اتم‌ها با فاصله‌ی بین شبکه‌ای قابل مقایسه است [24]. مرمین¹⁹ پس از آنها نتیجه‌گیری آنها را گسترش داد [25] و تمامی تلاش‌های تجربی در

¹⁷ - Landau

¹⁸ - Peierls

¹⁹ - Mermin

راستای ساخت بلور دو بعدی نیز این موضوع را تأیید می کرد. در سال 2004 به روش ورقه سازی میکرومکانیکی²⁰ گرافن به عنوان اولین بلور دو بعدی ساخته شد [7]. وجود این ساختار دو بعدی به ظاهر با تئوری در تناقض است. جدا از اینکه این مواد در واقع از درون یک ساختار 3 بعدی پایدار بیرون کشیده شده اند، به این پرسش که چرا وجود دارند اینگونه می توان پاسخ داد که این ساختارها در بعد سوم (که در آزمایش تا حدود 10 nm گزارش شده اند [26]) افت و خیز دارند، که به زیاد شدن انرژی الاستیک می انجامد ولی افت و خیز های گرمایی را کاهش می دهند. این فرایند انرژی آزاد کل را کاهش می دهد [11]. این امر دلیل پایداری چنین ساختار های دو بعدی ای است. به عبارت دیگر فرض پتانسیل هارمونیک درون صفحه ای برای گرافن درست نیست که قضیه ی ناپایداری برای آنها صادق باشد.

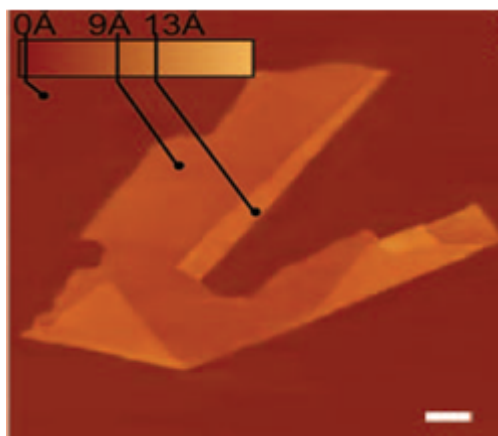
1-4-2 ساخت گرافن

اولین بار گرافن با روش ورقه سازی میکرومکانیکی از توده ی گرافیت بدست آمد [7]. (شکل 1-8). با بهبود این روش توانستند بلورهای گرافن با کیفیت تا اندازه ی 100 میکرومتر تهیه کنند [8]. پیش از این روش های مشابهی به کار گرفته شده بود ولی فقط قطعه های گرافیت 20 تا 100 لایه بدست آمده بود [27]. مشکل اساسی این بود که اگر گرافنی هم بین نمونه های ساخته شده ایجاد می شد به سادگی قابل شناسایی نبود.

اتفاق مهم در راستای ساخت گرافن زمانی رخ داد که معلوم شد گرافن در زیر میکروسکوپ نوری وقتی که بر روی یک لایه ی SiO_2 قرار بگیرد قابل مشاهده است به شرطی که نازکی لایه ی SiO_2 با دقت انتخاب شود (شکل 1-9). حتی اگر روش انجام این کار را به درستی و با جزئیات بدانیم [8] باز هم به دقت آزمایشگاهی و پشتکار زیادی برای بدست آوردن گرافن نیاز داریم. برای نمونه 5 درصد تفاوت در نازکی لایه ی SiO_2 (315nm به جای 300nm مورد استفاده) می تواند تک لایه ی گرافن را کاملاً ناآشکار کند. لازم است گفته شود که بعدها کشف شد که گرافن در زیر میکروسکوپی رامان²¹ یک نشانه ی بسیار آشکار دارد (یک قله اضافه نسبت به نمونه ی چند لایه بسته به جنس زیرلایه [28]) که این روش برای تشخیص سریع نازکی لایه به کار می رود ولی هنوز هم برای دیدن اندازه و یکنواختی بلور به میکروسکوپ اپتیکی نیاز است.

²⁰ - Micromechanical Cleavage

²¹ - Raman microscopy

شکل 8-1 اولین عکس چاپ شده از گرافن. عکس به روش "AFM". میله‌ی مقیاس، یک میکرومتر است. ارتفاع‌های مختلف نشان داده شده بر روی شکل، نشان دهنده‌ی تعداد لایه‌های اتمی متفاوت از کربن است [8].

شکل 9-1 گرافن در زیر میکروسکوپ نوری. چپ: گرافن یک یا چند لایه روی اکسید سیلیکن که کاملاً در زیر میکروسکوپ نوری متفاوت هستند. راست: گرافن تک لایه و چند لایه که مشخص است [29].

پس از کشف گرافن روش‌های دیگری نیز برای ساخت آن پیشنهاد شد (روش اپیتکسی²³ [30]، روش‌های شیمیایی [31، 32، 33] و روش‌های لایه‌نشانی بخار شیمیایی²⁴ [34، 35]) که هر یک از نظر هزینه‌ی ساخت و قابلیت انجام آزمایش تفاوت‌هایی با یکدیگر دارند. ساخت گرافن در ابعاد بزرگ می‌تواند قدم مهمی در راستای کاربردی کردن آن داشته باشد [34].

²² - Atomic Force Microscopy

²³ - Epitaxial Growth

²⁴ - Chemical Vapor Deposition

3-4-1 فرمیون های بالستیک

پس از کشف روش ساخت گرافن بسیاری از بلورهای دوبعدی به این روش ساخته شدند. ولی تنها گرافن بود که بسیار مورد توجه قرار گرفت و سهم بسیاری از مطالعات را به خود اختصاص داد. این به خاطر خواص الکترونیکی یگانه ی گرافن است. از آنجایی که شبکه ی بلوری گرافن بسیار تمیز و پیوسته است حامل های بار در آن می تواند در بازه ی تا 10^{13}cm^{-2} و با تحرک پذیری $15000 \text{cm}^2 \text{V}^{-1} \text{s}^{-1}$ وجود داشته باشند. این تحرک پذیری²⁵ بسیار زیاد به دما بستگی ندارد و جالب است که در 300 درجه ی کلون هم می توانیم همین تحرک پذیری را مشاهده کنیم. این نشان می دهد که تحرک پذیری بوسیله ی ناخالصی ها محدود شده است و می توان حتی آن را با بهبود نمونه تا $100000 \text{cm}^2 \text{V}^{-1} \text{s}^{-1}$ نیز افزایش داد. این در صورتی است که بیشینه ی تحرک پذیری برای نیمه رساناهای معمولی بسیار کمتر از این مقدار است. با اینکه برخی از نیمه رساناها تحرک پذیری بالایی (برای نمونه برای InSb برابر $\text{cm}^2 \text{V}^{-1} \text{s}^{-1}$ 77000 است.) دارند ولی این تحرک پذیری برای حالت تزریق نشده²⁶ در آنها است. در صورتی که گرافن تا چگالی تزریق شده ی 10^{12}cm^{-2} هم همین تحرک پذیری را داراست که به آن گذردهی بالستیک در مقیاس میکرونی می گویند [36].

4-4-1 کمینه رسانش

یکی دیگر از ویژگی های مهم گرافن داشتن رسانش محدود است (نزدیک به کوانتای رسانش $4e^2/h$)، این در زمانی است که هیچ حامل باری نداریم و گرافن در حالت خنثی است [9]. در شکل (1-10) مقدار اندازه گیری شده ی رسانش کمینه برای 50 نمونه از گرافن خنثی نشان داده شده است. چنین رسانشی در دمای بسیار پایین برای تمامی مواد شناخته شده، تا کنون به گذار فلز- عایق منجر می شد ولی در گرافن هیچ نشانه ای از این گذار در دمای نزدیک به دمای هلیم مایع دیده نشده است. رفتار غیر عادی تونل زنی در گرافن، نقش مهمی در خصوصیات رسانندگی آن بازی می کند. خصوصاً در زمانی که چگالی حامل ها کم است. بی نظمی به طور محسوسی، سد پتانسیل القاء می کند در این حالت سیستم شبیه یک توزیع تصادفی از پیوندگاه های $p-n$ رفتار می کند. در سیستم های متداول دوبعدی، بی نظمی منجر

²⁵ - Mobility

²⁶ - Un-doped